

Metodisme på dansk

fra små-gruppe-bevægelse til folkekirke
Jørgen Thaarup

Anglo-amerikansk import

Metodismen kom til Danmark i midten af forrige århundrede.

I form af småskrifter og artikler dukkede forskellige tekster frem fra den metodistiske vækkelse i Amerika og England. Det var især danske præster, der formidlede deres positive indtryk af metodismens virksomhed i udlandet. Grundtvig skriver om sit møde med metodisterne i England i 1840'erne. Og sognepræsten i Næstved, A. Listov, udgiver i 1855 et skrift for at udbrede "kendskab til de store fortjenester, Methodisterne har erhvervet sig med hensyn til mission og opvækkelsen af et religiøst folkeliv."

Denne spredning af skrifter om metodismen fører imidlertid ikke til etablering af metodistisk virksomhed i Danmark.

Men da hjemvendte dansk-amerikanere fra århundredets midte og frem begyndte at praktisere det fromhedsliv og den praksis for det religiøse liv, som de havde lært i de metodistmenigheder, de havde tilsluttet sig i Amerika, dannedes metodistiske grupper rundt omkring i Danmark. Udvandringen var en væsentlig forudsætning for metodismens komme til hele Skandinavien. Af de danskere, som udvandrede til Amerika, tilsluttede så mange sig metodismen, at der ved århundredeskiftet var 91 dansksprogede lokale kirker og 66 danske prædikanter i Amerika. Fra den dansksprogede metodistkirke i Amerika udgik de personer, som etablerede metodistiske grupper i Danmark. De var de egentlige bærere af forkyndelse og arbejdsformer, som var kendt fra metodismen i Amerika.

En yderligere nødvendighed for at metodismen kunne rodfæstes i Danmark, var det religiøse beredskab i dele af befolkningen. Med det samlende udtryk De Gudelige Vækkelser betegnes den mangfoldighed af religiøse små-grupper, som skød frem over hele landet. Trods forskellighed var grupperne præget af pietismens fromhedsliv, som udfoldede sig i de små fællesskaber. Lægmandsforkyndelsens enkle vidnesbyrd sejrede over gejstlighedens lærde teologi.

For de danske udvandrere, som i Amerika tilsluttede sig metodismen, var den åndelige opvågnen i fædrelandet absolut med til at forme deres religiøsitet, så deres naturlige valg i det fremmede faldt på metodismen. Og for de danskere, som i Amerika var blevet metodister, men som vendte hjem til Danmark igen, var der størst forventning knyttet til at formidle det nye til de befolkningsgrupper, der var berørt af De Gudelige Vækkelser.

Den forankring, som metodismen efterhånden fik i de vakte kredse, afspejlede sig i den struktur, som kom til

at præge Metodistkirken i Danmark. Kirker blev opført i byerne. Og til hver kirke knyttede sig et antal missionshuse eller faste forsamlingssteder. Kirkerne i byerne signalerede, at her var tale om et kirkesamfund, der henvendte sig til befolkningen bredt. Med ansat præst i kjole og krave, klokke i tårnet og orgel på pulpituret samt offentlige gudstjenster med sakramentsforvaltning i den almindelige kirketid søndag formiddag, var signalet ikke til at tage fejl af. De til kirken hørende missions- og forsamlingshuse havde et foreningsmæssigt og lavkirkeligt præg. Møder på hverdags aftener udgjorde rammen om lægmandsforkyndelsen, medlemmernes vidnesbyrd og strengemusik. Med betegnelsen 'menighed' forstås et lokalt sted med en kirke i centrum for virksomheden og et antal forsamlingssteder. Da Metodistkirken i 1911 blev selvstændiggjort i forhold til moderkirken i Amerika, bestod kirken således af 28 lokaler kirker og 127 tilknyttede missions- og forsamlingshuse, dvs. af 28 menigheder. Enkelte kirker havde 10 - 15 spredte, men fastetablerede grupper med eget mødested under sig. I de efterfølgende år fortsatte væksten af missions- og forsamlingssteder i et højere tempo end væksten af kirker.

Kirken i kirken

Metodismens fremvækst fandt sted i England. I første halvdel af 1700 tallet opstod i universitetsmiljø i Oxford en lang række religiøse selskaber. Inspirationen tilbage til 1600 tallets pietisme på kontinentet var tydelig. Pietismen i Tyskland havde givet anledning til, at dele af kirkefolket organiserede sig, udenom den formelle kirkestruktur, i mindre grupper, som hvilede på deltagernes engagement og fromhed. Disse grupper havde mere eller mindre krævende medlemsbetingelser. Og holdningen til den etablerede kirke varierede fra at være direkte kirkefjendsk og sekterisk til at se sig selv som den troende skare, hvis mål var at bringe hele kirken tilbage til den vej, hvorfra den var veget. Om disse gruppedannelser benyttedes udtrykket, at de var 'den lille kirke i kirken,' *ecclesiola in ecclesia*.

I England fandt ideen om gruppedannelser på tværs af den formelle kirkestruktur god grobund langt udover pietismens grænser.

Fra 1739 begynder den anglikanske præst og universitetslærer John Wesley, på opfordring fra folk, at etablere religiøse selskaber rundt omkring i England. Wesley havde på det tidspunkt stået som en lederskikkelse blandt de relativt mange, der arbejdede med religiøse grupper af denne art. Og på grundlag af erfaringer, som var opsamlet i selskaberne gennem et par generationer, udviklede Wesley en vejledning og et regelsæt, som dannede skole og senere fik betegnelsen metodisme.

Enhver søgende kunne blive medlem af et selskab. Selskabets opgave var netop, at mennesker dér kunne støtte og inspirere hinanden i det at søge Gud. For at disciplinere disse bestræbelser måtte det enkelte medlem forpligte sig til at gøre brug af nådemidlerne. Det betød:

at tage del i den offentlige gudstjeneste i sognekirken, at modtage sakramenterne, at høre bibelen oplæst og fortolket, at bede privat, at tage del i fællesbønnen og aflægge vidnesbyrd. Desuden forpligtede medlemmerne sig til, efter bedste evne og gensidig vejledning i gruppen, at føre en kristen livsstil, hvilket vil sige at indrette tilværelse efter bibelens anvisninger.

Et selskab kunne have fra 30 til nogle hundrede medlemmer, som mødtes til en ugentlig samling med salmesang, bøn, skriftlæsning og forkyndelse. Desuden var medlemmerne inddelt i mindre grupper, hvor den frie fællesbøn, vidnesbyrdet og den personlige samtale om hverdagens trosmæssige udfordringer hørte hjemme. I 'Klasserne' på op til 12 personer i hver fandt oplæringen af nye kristne sted. 'Bands' var mindre grupper, 3-9 personer i hver, og bestod af personer, som var nået frem til tro på Kristus som deres personlige frelser og Herre.

Selskaberne eller 'Klasserne' var ikke evangelisationsredskaber. Sideløbende med etableringen af selskaberne markerede metodismens ledere sig som forkyndere i landets kirker og som folketalere i det fri. Almenbefolkningen mødte metodistprædikanternes reformatoriske forkyndelse med appel om personlig stillingtagen. Og for dem, der blev berørt af Evangeliets forkyndelse, var selskaberne et tilbud. Selskaberne hvilede på forkyndelsesvirksomheden og var den naturlige fortsættelse, der kunne skole og disciplinere til personligt fromhedsliv og øget samfundsengagement.

Men selskaberne var ikke menigheder i sig selv. Det var stadig således, at væsentlige betingelser for at bevare medlemsskabet havde med engagementet i den lokale sognekirke at gøre, fx deltagelse i den offentlige gudstjeneste og modtagelse af sakramenterne. Selskaberne var åbne for medlemmer af alle trosretninger, men udtrædelse af Den Anglikanske Kirke førte automatisk til udelukkelse af selskabet. Og de metodistiske selskaber blev ledet af anglikanske præster fx brødrene John og Charles Wesley, John Fletcher og Thomas Coke.

Metodismen i England forblev en struktur af religiøse selskaber indenfor Den Anglikanske Kirke i henved 100 år regnet fra det første selskabs stiftelse.

Kirke og små-gruppe-bevægelse

Udvandringen til Amerika bragte metodismen med sig. Og fra 1760erne spores de første omrejsende lægprædikanter i Amerika og etableringen af religiøse selskaber efter samme model, som i England.

De Forenede Staters uafhængighed betød, at Den Anglikanske Kirkes præster måtte nedlægge deres embeder. Dermed havde de metodistiske selskaber ikke længere den kirkelige ramme, som var forudsætningen for deres virke. Metodismen i Amerika talte på det tidspunkt 14.988 medlemmer fordelt på 42 selskaber. Under de omstændigheder blev Metodistkirken stiftet som et kirkesamfund i Amerika. Den del af virksomheden, der hidtil havde foregået i de religiøse selskaber, fortsatte uændret. Men selskaberne skulle nu i

deres små kapeller desuden varetage sakramentsforvaltning og kirkelige handlinger.

De metodistiske selskabers udvikling til at blive mere kirkelige og påtage sig en bredere kirkelige betjening af befolkningen blev hæmmet af, at der kun var få uddannede og ordinerede præster. I kirkens første 50 leveår var manglen på ordinerede så stor, at langt de fleste menigheder blev ledt af lægfolk, og den faste forkyndelse stod lægprædikanterne for. De ordinerede rejste rundt fra menighed til menighed. Og når de kom til et sted blev de ofte nogle uger. Så kunne de børn, der var kommet til verden, siden der sidst havde været besøg af en ordineret rejseprædikant, blive døbt. Vielser og velsignelse af selvgjorte ægteskaber blev foretaget, og ligeledes jordpåkastelse på de nye grave. Præsten underviste og førte desuden indgående samtaler med menighedens ledere på alle niveauer, inden rejsen gik videre. Der kunne gå måneder og år inden det næste præstebesøg, og i den tid klarede menigheden sig selv uden de kirkelige handlinger.

Præstemanglen lagde en dæmper på udviklingen i en mere kirkelig retning. Men det forhold, at Amerika ikke havde nogen national kirke, og at Metodistkirken oftest var den eneste kirke på det lokale sted, betød for mange, at Metodistkirken var Kirken. Metodismens vækst i Amerika resulterede i, at antallet af lokale kirker i 1820 var 2.700, i 1860 var antallet vokset til knap 20.000 kirker, hvilket var 60 % højere end noget andet kirkesamfund, i 1900 var tallet vokset til knap 54.000 lokale kirker. Dertil kom, at Metodistkirken blev det kirkesamfund, der fik den mest jævne spredning i alle amerikanske stater. Først omkring 1925, hvor væksten i sydstaterne var enorm på grund af store vækkelser, overhalede baptisterne Metodistkirken som det største kirkesamfund i Amerika. Væksten fortsatte helt op til midt i 1970'erne, med de største vækstrater i 1950'erne og 60'erne. Alene denne udbredelse og størrelse gjorde, at metodismen, som et system af religiøse selskaber, blev en institutionel kirke, som i samfundet nød almen respekt og varetog kulturelle og religiøse funktioner, som i Europa hørte under statens og nationalkirkens funktion.

Resultatet af denne udvikling er, at Metodistkirken i dag er en folkekirke. Kirkens ansigt signalerer åbenhed, og kirkens forståelse af at være den lokale og konkrete repræsentant for 'den hellige, almindelige kirke' gør, at kirken i sit sprog og funktion pålægger sig selv at være inkluderende i forhold til omgivelserne. Metodistkirken er en kirke for alle. Dåben er en af dørene ind i kirken. Men kirkens tærskel er så lav, at også det søgende og udøbte menneske kan tilslutte sig alene på det grundlag, at man ønsker at modtage det, der formidles.

Men Metodistkirken er stadig et religiøst selskab. Selvom kirken i sit væsen er almindelig og for alle, peger kirkeforståelsen tydeligt på troens bekendelse, dåbens bekræftelse og tjenesten i og udenfor kirken. Der betyder, at parallelt med den åbne dør gennem dåben og for den søgende og endnu ikke bevidst troende, foregår medlemsoptagelse, som en offentlig handling i

gudstjenesten. Her bekender den, der skal optages, den kristne tro og bekræfter dåbens pagt. Og her påtager det nye medlems sig den almindelige, kristne tjeneste, at vise sit nærvær ved gudstjenester, at benytte sig af nådemidlerne herunder modtagelsen af nadveren, at indgå i det fællesskab, som menigheden udgør, at påtage sig sin del af de praktiske opgaver i menigheden og med sit liv at forsøge at lede andre menneskers tanker hen på Kristus.

Kirkeforståelsen i dansk metodisme

Den metodisme, der i sidste halvdel af forrige århundrede slog rod i Danmark, var metodismen, som den havde udviklet sig i Amerika. Altså ikke kun den britiske, interkirkelige små-gruppe bevægelse, men et over 100 år udviklet kirkesamfund, der i sit forpligtende små-gruppe-fællesskab havde flere medlemmer end hele den danske befolkning.

Metodismen i Danmark havde derfor karakter af både kirke og små-gruppe-bevægelse. Den første menighed i Danmark var St. Pouls Kirke (senere navneskift til Jerusalemskirken) i København, som den dansk-amerikanske pastor Chr. Willerup etablerede. Året 1859 regnes som menighedens stiftelsesår. Allerede Helligtrekongers dag 1866 kunne den meget store og pompøse kirkebygning indvies, med deltagelse af over 1000 københavnere, og samme år fik Metodistkirken af rigsdagen tildelt status som Anerkendt Trossamfund. Det medførte bl.a. at kirkelige handlinger, som Metodistkirkens præster forestod, fik retslydighed. Knap 100 mennesker havde tilsluttet sig det nye kirkesamfund, heraf indgik 20 i menighedens små-grupper, de såkaldte 'Klasser.'

Metodistkirkerne i Danmark er forskellige med hensyn til henholdsvis kirkelig og foreningspræget profil. I nogle lokale kirker er folkekirkeligheden og kirken som institution dominerende, og det forstås af brugerne. Andre lokale kirker har en lavkirkelig foreningsprofil, hvor stort set alle indgår i nære og forpligtende fællesskaber med hinanden.

Men selvom balancen kan være forskellig, ligger det dybt i den metodistiske kirkeforståelse og tradition, at der er en gunstig og nødvendig vekselvirkning mellem på den ene side den brede og folkelige kirke og på den anden side det forpligtende fællesskab og engagement i kernen af menigheden. Kirken lever i harmoni med sin ekklesiola, sin kerne.

En kirke uden kerne og med en grænseløs åbenhed i forhold til det folk, den virker i, mangler det fællesskab, der kan give hele kirken retning og orientering. Kirken bliver et mødested, og den synlige virkeliggørelse af evangeliet savner udtryk eller forsvinder.

Et stærkt kristent fællesskab af bekendende kristne, der ønsker at leve sandt evangelisk i en syndig verden, står altid i fare for at lukke sig om sig selv og blive en sekt. Det nære og personligt forpligtende fællesskab har brug for kirkens folkelighed for sin egen skyld. Derfra skal nye medlemmer hentes, og derigennem går vejen til verden.

En folkekirke har brug for det salt, som bekendende kristne i fællesskab udgør i deres fælles bestræbelser på at leve i Evangeliets lys.

En ekklesiola, en bibelgruppe, en 'Klasse,' en celle, en husmenighed, et kristent kollektiv, har brug for at leve i en folkets kirke for at kirken kan være noget for folket.

Metodistkirkens erfaringer i Danmark er naturligvis vanskelige at samle i få ord. Men jeg vover den påstand, at erfaringerne alligevel kan samles i det udsagn, at dér, hvor menigheden mistede sin folkelighed, dér blev menigheden en gruppe mennesker, som voksede og levede sammen, men uden tilgang, uden at kunne optage nye mennesker i sit fællesskab. Tærskelen ind i menigheden blev højere og højere. Og dér, hvor menigheden mistede sin ekklesiola, sit indre væksthus til udvikling af aktive, kristne personligheder, dér mistede menigheden sin appel og aktualitet i forhold til omgivelserne. Tærskelen ind i menigheden blev lavere og lavere, så det til sidst ikke gjorde nogen forskel, om man stod ude eller inde.

Reformatorisk kirkesyn

I Den Augsburgske Bekendelse artikel 7 fra 1530 hedder det, at "kirken er de helliges forsamling, hvori evangeliet forkyndes rent og sakramenterne forvaltes ret." Dette reformatoriske kirkesyn blev optaget i Den Anglikanske Kirkes bekendelsesskrifter, kaldet Religionsartiklerne, hvorfra Metodistkirken har hentet sin arv. Så i bekendelsens form bygger Den Evangelisk Lutherske Kirke i Danmark og Metodistkirken på den samme tekst med det samme reformatoriske udgangspunkt. De praktiske konsekvenser af denne teologi synes imidlertid at være noget forskellig i de to kirker.

Kirkesynet har to centre:

- Evangeliets forkyndelse og sakramentsforvaltningen er de redskaber, hvorved mysteriet, Kristi Legeme, formes og udtrykkes. Der er tale om funktioner, som finder sted i en given ramme. Set fra denne vinkel er kirken en institution, en formidler.

- Kirken er de helliges forsamling. Altså ikke et hvilket som helst sted eller et hvilket som helst folk. Fokus rettes ikke mod grænserne for denne "de helliges forsamling," men blot mod at denne forsamling kan identificeres konkret for at tjene som Evangeliets klangbund. Set fra denne vinkel er kirken et religiøst fællesskab af mennesker, som er sig troen bevidst.

Metodismens dobbelte betoning af både kirke og ekklesiola, små-grupperne i kirken, henter teologisk støtte i artiklens to brændpunkter. Små-grupperne er redskaber og vækstfora, så folk kan blive "de helliges forsamling," Kristi Legeme, og dermed udgøre forkyndelsens og sakramentsforvaltningens naturlige nedslagssted. Dermed er den synlige kirke konstitueret.

Til de to brændpunkter i kirkesynet knytter sig desuden de to begreber retfærdiggørelse og helliggørelse.

Kirken som institution og folkets kirke hviler i høj grad på den sandhed, at Guds kærlighed i Jesus Kristus

omfatter alle mennesker, og fortjenesten af Hans død og opstandelse tilregnes ethvert menneske, der i tro tager imod. Kort sagt: Evangeliets kerne og kirkens fornemmeste opgave er forkyndelsen af retfærdiggørelse ved troen alene.

Det lille og mere forpligtende fællesskab i smågruppen er først og fremmest tiltrækkende for dem, der er sig deres religiøsitet bevidst og har vilje til at engagere sig. Små-gruppens liv præges ikke primært af bestræbelserne på at nå til tro, men af hvordan troens liv udfolder sig for dem, der indgår i fællesskabet. Det vil være emner som nådemidlernes anvendelse, herunder fordybelse i bibelens tekster og inspiration til et dagligt bønsliv, der tager opmærksomhed. Tjenesten, at udbrede Evangeliet, og tjenesten, at være et medmenneske for den svage, vil ligeledes trænge sig på. Sammenhængen mellem nådegaverne og tjenesten. Helligånden og den troendes liv. Små-gruppens fællesskab udgør i høj grad reference- og resonansbund for det enkelte medlems etiske orientering. Kort sagt: De troendes fællesskab er optaget af helliggørelsen.